

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

УДК 347.6

DOI https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2024-6-2**Гелецька Ірина Олександрівна,**

кандидат юридичних наук,

викладач юридичних дисциплін

Галицького фахового коледжу імені В'ячеслава Чорновола

ORCID ID: 0000-0002-8773-1361

Шовдра Марія Миколаївна,

здобувачка першого (бакалаврського)

рівня вищої освіти спеціальності «Право»

Галицького фахового коледжу імені В'ячеслава Чорновола

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ» ТА ЙОГО МІСЦЕ У СИСТЕМІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Метою статті є дослідження світового досвіду правового регулювання штучного інтелекту (ШІ) та визначення його правового статусу в контексті цивільного права України. Автори аналізують різні підходи до регулювання ШІ, розглядаючи його як можливий об'єкт чи суб'єкт правовідносин, та оцінюють доцільність впровадження європейського законодавства в українську правову систему.

Дослідження базується на порівняльному аналізі міжнародного та національного законодавства щодо ШІ. Використано методи аналізу нормативно-правових актів, узагальнення наукових джерел, а також системний підхід для оцінки правових підходів до регулювання ШІ. Особлива увага приділяється нещодавно ухваленому Закону про штучний інтелект Європейського Союзу (AI Act) та його можливого впливу на українське законодавство.

У статті здійснено комплексний аналіз сучасних підходів до правового регулювання ШІ у різних країнах світу, зокрема в Китаї, Сінгапурі, Канаді, США та ЄС. Запропоновано аргументовану позицію щодо віднесення ШІ до об'єктів цивільних правовідносин в українському законодавстві, враховуючи його технічні характеристики та відсутність правосуб'єктності. Автори також підкреслюють необхідність адаптації європейського досвіду для забезпечення інтеграції України в європейський правовий простір.

Штучний інтелект наразі не має чітко визначеної дефініції у законодавстві, що ускладнює його правове регулювання. Враховуючи відсутність у ШІ складу правосуб'єктності та його технічні ознаки, найбільш доцільним є його віднесення до об'єктів цивільних правовідносин. Для ефективного регулювання ШІ в Україні рекомендується перейняти правові норми Європейського Союзу, що сприятиме інтеграції українських технологічних проєктів до європейського ринку та забезпечить захист прав фізичних та юридичних осіб.

Ключові слова: штучний інтелект, правове регулювання, цивільне право, Європейський Союз, об'єкти цивільних правовідносин, правосуб'єктність, міжнародний досвід.

Geletska I. O., Shovdra M. M. definition of the concept of “artificial intelligence” and its place in the system of civil legislation of Ukraine

The purpose of this article is to investigate the global experience in regulating artificial intelligence (AI) and to define its legal status within the context of Ukrainian civil law. The authors analyze various regulatory approaches to AI, considering it as a potential object or subject of legal relationships, and evaluate the feasibility of implementing European legislation into the Ukrainian legal system.

The research is based on a comparative analysis of international and national legislation on AI. The methods used include analysis of legal acts, synthesis of scientific sources, and a systematic approach to evaluate legal frameworks for AI regulation. Special attention is given to the recently adopted AI Act by the European Union and its potential impact on Ukrainian legislation.

The article presents a comprehensive analysis of contemporary approaches to AI regulation in different countries, including China, Singapore, Canada, the USA, and the EU. The authors propose a well-founded position on classifying AI as objects of civil legal relations in Ukrainian law, considering its technical characteristics and lack of legal capacity. The necessity of adapting European experience is emphasized to ensure Ukraine's integration into the European legal space.

AI currently lacks a clearly defined legal definition, complicating its regulation. Given the absence of legal capacity and its technical features, it is most appropriate to classify AI as objects of civil legal relations. To effectively regulate AI in Ukraine, it is recommended to adopt the legal norms of the European Union, facilitating the integration of Ukrainian technological projects into the European market and ensuring the protection of the rights of individuals and legal entities.

Key words: artificial intelligence, legal regulation, civil law, European Union, objects of civil legal relations, legal capacity, international experience.

Актуальність проблеми. Питання штучного інтелекту та його застосування сьогодні є одним із найактуальніших у світовому співтоваристві. Із продуктами, створеними за допомогою штучного інтелекту чи із безпосереднім штучним інтелектом ми стикаємося повсякденно, навіть про це не замислюючись. Його ефективно застосовують майже у всіх сферах діяльності. Розробляються різні глобальні концепції із впровадження все новіших технологій на всіх можливих рівнях. Проте, поряд із перевагами використання штучного інтелекту є і недоліки, із якими уже стикнулись, або стикнуться користувачі, якщо не буде прийняте ефективне правове регулювання.

Метою статті є аналіз українського та світового законодавства у сфері штучного інтелекту, визначення поняття штучного інтелекту та перспектив його законодавчого закріплення у вітчизняному законодавстві, зокрема, у Цивільному кодексі України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначенню поняття «штучного інтелекту» присвятили свої наукові праці такі науковці, як Баранов О.А., Стефанчук М.О., Марценко Н., Таран О.В., Гавловський В.Д. та інші. Проте, оскільки вітчизняним законодавством, зокрема Цивільним кодексом, не встановлене правове регулювання галузі штучного інтелекту, питання визначення поняття штучного інтелекту та формування нормативно-правової бази залишається актуальним.

Виклад основного матеріалу дослідження. Саме поняття «штучного інтелекту» (далі – ШІ) на даний момент не має чітко визначеної дефініції. Для фахівців з різних галузей, у яких впроваджені чи планується впровадження технологій штучного інтелекту це постає однією із ключових проблем. Юридична наука відіграє у цьому питанні не останню роль, оскільки законодавче закріплення дає можливість правильного розуміння та тлумачення дефініції. Тому, для запобігання колізій та казусів, пов'язаних із хибним трактуванням поняття «штучного інтелекту» необхідно забезпечити законодавче закріплення як самого поняття, так і його правового регулювання.

У 1956 році на Дартмутській конференції, Джон Маккарті вперше запропонував наступне визначення, що стало історичним: штучний інтелект – це наука і техніка створення інтелектуальних машин, особливо інтелектуальних комп'ютерних програм [1 с. 40]. Ще одним відомим визначенням є: штучний інтелект – це розробка агентів, які є гнучкими і здатними адаптуватися до різних ситуацій, які раніше не були відомі і не вивчалися через досвід, досягаючи мети, яка недоступна для традиційних комп'ютерних систем [2].

Цікавою є запропонована Барановим О.А. універсальна дефініція поняття: штучний інтелект – це певна сукупність методів, способів, засобів та технологій, насамперед, комп'ютерних, що імітує (моделює) когнітивні функції, які мають критерії, характеристики та показники еквівалентні критеріям, характеристикам та показникам відповідних когнітивних функцій людини [1, с. 46].

Експертною групою високого рівня Європейської комісії зі штучного інтелекту було запропоновано таке означення: штучний інтелект – це системи, розроблені людьми, які, отримавши комплексну мету, діють у фізичному чи цифровому світі, сприймаючи навколишнє середовище, інтерпретуючи зібрані структуровані або неструктуровані дані, на основі знань, отриманих з цих даних, приймають найкращі рішення (відповідно до попередньо визначених параметрів) для досягнення заданої мети [3].

Європейським парламентом ШІ визначено, як будь-який інструмент, що використовується програмою для відтворення поведінки, пов'язаної з людиною, такої як міркування, планування та творчість. Це поняття може бути розширено, оскільки ШІ вже може виходити за межі людських можливостей [4].

В Україні поняття штучного інтелекту відображене у Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні (далі – Концепція): штучний інтелект – організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань [5].

У Концепції були враховані положення, що сформульовані у 2019 році Спеціальним комітетом із штучного інтелекту при Раді Європи, у Рекомендаціях Організації економічного співробітництва і розвитку з питань штучного інтелекту (Organisation for Economic Co-operation and Development, Recommendation of the Council on Artificial Intelligence, OECD/LEGAL/0449) (далі – Рекомендації). Особливістю Рекомендацій є сформульовані принципи ШІ: інклюзивне зростання, сталий розвиток та благополуччя; людино-орієнтовані цінності та справедливість; прозорість і пояснюваність; надійність, захищеність та безпека; підзвітність [6].

У Концепції, зокрема, окреслені проблеми, пов'язані із штучним інтелектом, які потребують розв'язання, мета, принципи та строки реалізації Концепції, шляхи і способи розв'язання проблеми у ключових сферах державної політики.

Слід звернути увагу на те, що Концепцією визначені такі пріоритетні сфери, в яких здійснюються заходи державної політики щодо розвитку галузі штучного інтелекту, як освіта і професійне навчання, наука, економіка, кібербезпека, інформаційна безпека, оборона, публічне управління, правове регулювання та етика, правосуддя.

Серед інших напрямів розвитку галузі ШІ, сьогодні чи не найбільш актуальним є оборонний. Використання технологій ШІ у військовій справі мало б вагомий вплив на ситуацію на фронті, оскільки їх можна застосовувати у ситуаціях, де людина не може фізично перебувати або де це може бути небезпечно для її здоров'я. Таким чином, можна зберегти життя та здоров'я багатьох захисників та досягнути цілей, які раніше вважалися неможливими. Тож для зміцнення технологічного потенціалу в оборонній сфері України було підписано Меморандум про взаєморозуміння щодо співробітництва у сфері безпеки й оборони між Міністерством з питань стратегічних галузей промисловості Камішін та Helsing GmbH. Мінстратегпром зазначив, що зміцнення оборонних технологій в Україні є метою підписання меморандуму. Основним напрямком є впровадження технологій штучного інтелекту в дрони, зокрема БПЛА, українського виробництва. Актуальним передусім є використання штучного інтелекту на території активних бойових дій [7].

Тож, збройна агресія РФ спричинила швидке впровадження технологій штучного інтелекту в діяльність національних правоохоронних органів. Правоохоронні органи активно використовують системи розпізнавання обличчя, відеоаналітику, транскрибування відео та аудіозаписів. Однак використання штучного інтелекту правоохоронними органами без належного правового регулювання та комплексу організаційно-технічних заходів для дотримання нормативних вимог може призвести до системних порушень прав людини, що в свою чергу може ускладнити процеси інтеграції до Європейського Союзу та взаємодії з міжнародними партнерами України [8].

Тому, однією із пріоритетних сфер, в яких реалізуються завдання державної політики розвитку галузі штучного інтелекту, є правове регулювання та етика. Зокрема, у нормативно-правовому акті передбачені завдання, виконання яких слід забезпечити для досягнення мети Концепції у зазначеній сфері. Серед іншого, одним із завдань є опрацювання питання щодо необхідності врегулювання суспільних відносин у сфері розвитку штучного інтелекту на законодавчому рівні.

У зв'язку із вищенаведеним, особливо важливим є визначення правового режиму та місця штучного інтелекту у цивільно-правових відносинах за його участі.

Для повної та найбільш точної цивільно-правової характеристики ШІ, варто проаналізувати світовий досвід правового регулювання відносин, пов'язаних із розробкою та використанням технологій ШІ.

У більшості країн ще не прийнято спеціальних законів щодо штучного інтелекту. Проте, 17 січня у Пекіні Міністерство промисловості Китаю опублікувало проект інструкцій щодо стандартизації індустрії штучного інтелекту. У проекті пропонується сформувати понад 50 національних і галузевих стандартів для ШІ до 2026 року [9]. Стратегічний план розвитку штучного інтелекту в Сінгапурі складається з Модельної рамкової програми управління ШІ [10], яка включає посібник, де описані практичні аспекти управління штучним інтелектом на організаційному рівні. Канадський закон про штучний інтелект та дані, який є частиною законопроекту С-27, також перебуває у процесі доопрацювання. В США була розроблена федеральна політика щодо керування штучним інтелектом.

13 березня 2024 року переважною більшістю голосів Європейським парламентом ухвалено Закон про штучний інтелект (далі – Закон) [11], який на даний момент очікує на читання в Раді ЄС. Це перший у світі всеосяжний нормативний акт, який регулює відносини, пов'язані із штучним інтелектом. Як зазначено у пресрелізі, він спрямований на захист фундаментальних прав, демократії, верховенства

права та стійкості навколишнього середовища від штучного інтелекту з високим ризиком, одночасно стимулюючи інновації та утворюючи Європу як лідера в цій галузі [12]. Закон регулює також вихід на внутрішній ринок ЄС.

Запропонований Закон ЄС про штучний інтелект має на меті класифікувати та регулювати програми штучного інтелекту на основі їхнього ризику завдання шкоди. Ця класифікація включає чотири категорії ризику («неприйнятний», «високий», «обмежений» і «мінімальний»), а також одну додаткову категорію для ШІ загального призначення.

Зокрема, Закон встановлює:

- гармонізовані правила розміщення на ринку, введення в експлуатацію та використання систем штучного інтелекту у Європейському Союзі;
- заборони певних практик штучного інтелекту;
- особливі вимоги до систем ШІ з високим рівнем ризику та зобов'язання для операторів таких систем;
- узгоджені правила прозорості для систем штучного інтелекту, призначених для взаємодії з фізичними особами, зокрема систем розпізнавання емоцій і систем біометричної категоризації;
- правила ринкового моніторингу та нагляду [11].

У статті 3 Закону наведено визначення «системи штучного інтелекту», що означає програмне забезпечення, яке розроблено з використанням одного або кількох методів і підходів, перелічених у Додатку I до Закону, і може, для заданого набору визначених людиною цілей, генерувати результати, такі як контент, прогнози, рекомендації, або рішення, що впливають на середовище, з яким вони взаємодіють [11].

Прийняття AI Act буде мати прямий вплив на регулювання штучного інтелекту в Україні, що вказує на необхідність розпочати розробку механізмів впровадження та виконання міжнародних стандартів у українських технологічних проектах.

Сполучені Штати Америки також активно формують федеральну політику у сфері штучного інтелекту. Було висунуто ряд ініціатив, законів і політик, спрямованих на оцінку ризиків та регулювання діяльності у цій сфері. Основні принципи стратегії вже окреслені і надають загальне уявлення про юридичні та політичні підходи до регулювання згаданих технологій. Офіс політики науки та технологій Білого Дому (OSTP) опублікував Концепцію Закону про штучний інтелект (далі – Концепція). Окрім закріплення думки щодо важливості розвитку технологій ШІ, у Концепції висловлено занепокоєння щодо їх впливу на права і свободи людини, зокрема в контексті випадків цифрового стеження, профілювання тощо. Тому було запропоновано п'ять рівнів захисту, серед яких, як і в Законі про штучний інтелект ЄС, вагоме місце займає захист від систем, які є чи можуть бути небезпечними, захист персональних даних, прозорість.

Отже, аналіз досвіду інших країн у сфері регулювання технологій штучного інтелекту є важливим завданням. Технології штучного інтелекту, їх розробка, продаж, використання, є глобальними процесами, оскільки відбуваються із використанням мережі Інтернет та Інтернету речей. Тому, погоджуємось із думкою О.О. Баранова щодо формування політик стійкого врядування та регулювання застосування ШІ за принципом «згори донизу» – від міжнародного акту до національного законодавства [13].

Тож, повертаючись до питання визначення місця ШІ у системі цивільного права України, варто сказати, що вже довгий час між дослідниками ведуться дискусії щодо віднесення його до суб'єктів чи об'єктів цивільних правовідносин.

Оскільки те, як ми визначаємо штучний інтелект у реальних правовідносинах, визначатиме, чи є штучний інтелект учасником цих відносин і чи наділятиметься відповідними правами, чи ж буде об'єктом, відносно якого ці правовідносини виникають, укладаються відповідні договори і т.д.

Як зазначає Стефанчук М.О., можна виділити три основні підходи до визначення правового становища роботів:

- 1) підхід щодо сприйняття роботів зі штучним інтелектом виключно як об'єктів цивільних правовідносин, за яким на них повинен поширюватись правовий режим речей;
- 2) підхід щодо сприйняття роботів зі штучним інтелектом виключно як суб'єктів цивільних правовідносин, за яким роботи зі штучним інтелектом приймаються як носії суб'єктивних прав і обов'язків, що здатні діяти самостійно та усвідомлювати й оцінювати значення своїх дій і дій інших осіб;
- 3) підхід щодо диференційованого визначення місця роботів у структурі цивільних відносин, за яким роботи зі штучним інтелектом можуть бути як суб'єктами цивільних правовідносин, так і об'єктами [14, с. 411–412].

Другий підхід має неабияку підтримку у науковому середовищі. Олександр Баранов підкреслює необхідність визнання роботів зі штучним інтелектом суб'єктами суспільних відносин, тому що «розумні роботи», які здійснюють людиноподібні дії в процесі відносин у взаємодії з традиційними суб'єктами повинні розглядатися як повноцінні суб'єкти цивільного права, які є на рівні з фізичними особами [1, с. 46].

Підстави для роздумів щодо сприйняття штучного інтелекту та робота як суб'єкта права дає аналіз Резолюції 2015/2103(INL), положення якої передбачають розумного робота як специфічний суб'єкт права – «електронна особа» [15]. На думку Н. Марценко, вживання терміна «електронна особа» у нормативних актах Європейського Союзу видається передчасним, оскільки поширення цього поняття у сфері права не дає цілісного правового уявлення щодо питань їх правового статусу, цивільно-правової відповідальності, захисту прав користувачів, захисту даних. Більше того, визнання їх суб'єктами означає поширення на них положень про захист їхніх прав (оскільки усі суб'єкти для участі у цивільних правовідносинах повинні мати власну волю і вільний вибір способів реалізації своєї поведінки з позиції принципу диспозитивності та володіти правами й обов'язками, рівними іншим учасникам правовідносин, – з позиції принципу рівності) [16, с. 96]. Ми погоджуємося із твердженням щодо передчасності вживання терміну «електронна особа» та надання робототехніці із штучним інтелектом статусу суб'єкта правовідносин, оскільки для запровадження такої практики першочергово потрібно забезпечити захист прав інших суб'єктів, таких, як фізичні особи, юридичні особи та держава, шляхом прийняття ефективного правового регулювання ШІ.

Так, можна посилатись на слова Айзека Азімова, який у XX столітті сформулював перші принципи етики роботів, який висловив думку, що робот не може спричинити шкоди людині, або своєю бездіяльністю допустити завдання шкоди людині; робот повинен виконувати команди людини, якщо вони не суперечать першому закону; робот повинен піклуватися про свою безпеку, але лише у разі, коли це не суперечить першим двом законам; робот не має права на спричинення шкоди людству [17, с. 8].

Стефанчук М.О., у свою чергу, не погоджується із позицією Н. Марценко щодо необхідності розгляду роботів виключно як об'єктів цивільних прав. Він підтримує третій підхід, який передбачає диференціацію місця роботів зі штучним інтелектом у структурі цивільних правовідносин: він може бути як суб'єктом, так і об'єктом цивільних правовідносин в залежності від класифікації роботів. Це обумовлюється насамперед технічними можливостями, якими наділений робот як носій штучного інтелекту. Інакше кажучи, наскільки високим рівнем інтелекту та автономності він володіє, чи може самостійно діяти та усвідомлювати значення своїх дій [14, с. 410, 412].

Із наукової доктрини маємо визначення об'єктів цивільних правовідносин як конкретних благ, які є підставою виникнення правовідносин або з приводу якого суб'єкти вступають у правовідносини.

Порівнюючи нормативні акти, які регулюють відносини, пов'язані із штучним інтелектом, наведені вище визначення штучного інтелекту, думки науковців, ми прийшли до висновку, що штучний інтелект, в своїй більшості наділений ознаками, які дозволяють віднести його до об'єктів цивільних правовідносин.

Зокрема, в більшості визначень, штучний інтелект має такі ознаки:

1. технічно він є певним системним забезпеченням, комп'ютерною програмою, сукупністю інформаційних технологій тощо;
- 2) діє на виконання мети чи завдань, визначених людиною;
- 3) в результаті діяльності ШІ наступають певні наслідки для середовища, з яким вони взаємодіють.

Окрім того, виходячи із аналізу Закону про штучний інтелект 2024 року загалом, та окремих його положень, зокрема, таких, як відповідальність за недотримання заборони на практику штучного інтелекту чи невідповідність системи ШІ вимогам, викладеним у Законі, що покладається на компанію-порушника, можна зробити висновок щодо відсутності у штучного інтелекту складу правосуб'єктності, яка є категорією, притаманною суб'єктам цивільних правовідносин [11].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Наразі штучний інтелект не має чітко визначеної дефініції у законодавстві, що ускладнює розуміння для фахівців з різних галузей. Різноманітні пропозиції щодо визначення ШІ відображаються у різних джерелах та варіюються від концепцій «інтелектуальних машин» до «систем, що приймають рішення для досягнення заданої мети». Для запобігання конфліктам та непорозумінням необхідно визначити ШІ як поняття, а також встановити правове регулювання його використання.

Оскільки Україна має статус кандидата на членство в Європейському Союзі, доцільним було б перейняття правового регулювання ШІ, прийнятого у ЄС. Таке рішення, окрім усунення непорозумінь у тлумаченнях поняття ШІ, дало б можливість українським компаніям зайняти вагоме місце на європейському ринку та створило б єдиний інформаційний простір у сфері розробки та використання штучного інтелекту.

Зважаючи на відсутність цивільної правосуб'єктності та притаманність штучному інтелекту більшості ознак об'єктів цивільних правовідносин, вважаємо, що віднесення ШІ до об'єктів цивільних правовідносин буде більш доцільно на даному етапі.

Література

1. Баранов О.А. Визначення терміну «штучний інтелект». *Інформація і право*. 1(44)/2023. С. 32–49. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.1\(44\).287537](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.1(44).287537).
2. Lenardon J. The regulation of artificial intelligence. Tilburg University. 2017. URL: <https://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=142832>.
3. European Commission. 2018. A definition of Artificial Intelligence: main capabilities and scientific disciplines. Report High-Level Expert Group on Artificial Intelligence. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/definition-artificial-intelligence-main-capabilities-and-scientific-disciplines>.
4. Intelligence artificielle: définition et utilisation. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/fr/headlines/society/20200827STO85804/intelligence-artificielle-definition-et-utilisation>.
5. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: Розпорядження КМУ від 02.12.20 р. № 1556-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/shtuchnyi-intelekt-v-ukraini>.
6. Organisation for Economic Co-operation and Development, Recommendation of the Council on Artificial Intelligence, OECD/LEGAL/0449. 22/05/2019. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0449>.
7. Штучний інтелект в дронах українського виробництва: Мінстратегпром та Helsing підписали меморандум про взаєморозуміння. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/shtuchnyi-intelekt-v-dronakh-ukrainskoho-vyrobnytstva-minstratehprom-ta-helsing-pidpysaly-memorandum-pro-vzaiemorozuminnia>.
8. Черненко О. Проблеми правового регулювання технологій штучного інтелекту. *Приватне право і підприємництво*. 2024. Вип. 24. С. 106–112. <https://doi.org/10.32849/2409-9201.2024.24.14>.
9. Ye Josh. China issues draft guidelines for standardising AI industry. 2024. Retrieved from <https://www.reuters.com/technology/china-issues-draft-guidelines-standardising-ai-industry-2024-01-17>.
10. National Artificial Intelligence Strategy. URL: <https://www.smartnation.gov.sg/initiatives/artificial-intelligence/>.
11. Artificial Intelligence Act. A9-0188/2023. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0138_EN.html.
12. Artificial Intelligence Act: MEPs adopt landmark law. News. European Parliament. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20231206IPR15699/artificial-intelligence-act-deal-on-comprehensive-rules-for-trustworthy-ai>.
13. Баранов О. Трансформація правових систем – засаднича умова сталого розвитку. *Інформація і право*. 2023. № 2(45). С. 9–32. URL: <http://il.ippi.org.ua/article/view/282312>.
14. Стефанчук М.О. Теоретичні засади цивільної правосуб'єктності фізичних осіб та особливості її здійснення: автореф. дис. д.ю.н.: 12.00.03. Київ, 2020. С. 6. URL: <file:///C:/Users/PC/Downloads/autoreferat-aref.doc.pdf>.
15. Civil Law Rules on Robotics. European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL)). (2018/C 252/25). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52017IP0051>.
16. Марценко Н. Правовий режим штучного інтелекту в цивільному праві. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. Вип. 4. С. 91–98. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38382/1/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>.
17. Каткова Т.Г. Правосуб'єктність роботів: Вигадка чи реальність? *Право і суспільство*. 2017. Вип. 3, ч. 2. С. 8–9. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/3_2017/part_2/4.pdf.

References

1. Baranov, O.A. (2023). Vyznachennia terminu «shtuchnyi intelekt» [Definition of the term "artificial intelligence"]. *Informatsiia i pravo – Information and law*, No. 1 (44), Pp. 32–49. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.1\(44\).287537](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.1(44).287537) [in Ukrainian].
2. Lenardon, J. (2017). The regulation of artificial intelligence. Tilburg University. Retrieved from: <https://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=142832> [in English].
3. European Commission. (2018). A definition of Artificial Intelligence: main capabilities and scientific disciplines. Report High-Level Expert Group on Artificial Intelligence. Retrieved from: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/definition-artificial-intelligence-main-capabilities-and-scientific-disciplines> [in English].

4. Intelligence artificielle: définition et utilisation. Retrieved from: <https://www.europarl.europa.eu/news/fr/headlines/society/20200827STO85804/intelligence-artificielle-definition-et-utilisation> [in English].
5. Pro skhvalennya Kontseptsii rozvytku shtuchnoho intelektu v Ukraini: Rozporyadzhennya KMU vid 02.12.20 r. № 1556-p. [Approval of the Concept of Artificial Intelligence Development in Ukraine: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of December 2020, № 1556-p.]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#-Text> [in Ukrainian].
6. OECD. (2019). Recommendation of the Council on Artificial Intelligence, OECD/LEGAL/0449 (22 May 2019). Retrieved from: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0449> [in English].
7. Shtuchnyy intelekt v dronakh ukrayinskoho vyrobnytstva: Minstrategprom ta Helsing pidpysaly memorandum pro vzayemorozuminnia [Artificial intelligence in drones of Ukrainian production: Ministry of Strategic Industries and Helsing signed a memorandum of understanding]. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/news/shtuchnyi-intelekt-v-dronakh-ukrayinskoho-vyrobnytstva-minstrategprom-ta-helsing-pidpysaly-memorandum-pro-vzayemorozuminnia> [in Ukrainian].
8. Chernenko, O. (2024). Problemy pravovoho rehuliuвання tekhnolohii szhuchnoho intelektu [Issues of legal regulation of artificial intelligence technologies]. *Pryvatne pravo i pidpriemnytstvo – Private Law and Entrepreneurship*, 24, Pp. 106–112. <https://doi.org/10.32849/2409-9201.2024.24.14> [in Ukrainian].
9. Ye, Josh. (2024). China issues draft guidelines for standardising AI industry. Retrieved from: <https://www.reuters.com/technology/china-issues-draft-guidelines-standardising-ai-industry-2024-01-17> [in English].
10. National Artificial Intelligence Strategy. (2023). Retrieved from: <https://www.smartnation.gov.sg/initiatives/artificial-intelligence/> [in English].
11. Artificial Intelligence Act. A9-0188/2023. (2024) Retrieved from: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0138_EN.html [in English].
12. Artificial Intelligence Act: MEPs adopt landmark law. (2024). News. European Parliament. Retrieved from: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20231206IPR15699/artificial-intelligence-act-deal-on-comprehensive-rules-for-trustworthy-ai...> [in English].
13. Baranov O. (2023) Transformatsiya pravovykh system–zasadnycha umova staloho rozvytku [Transformation of legal systems as a fundamental condition for sustainable development]. *Informatsiya i pravo – Information and Law*, no. 2 (45), Pp. 9–32. Retrieved from: <http://il.ippi.org.ua/article/view/282312> [in Ukrainian].
14. Stefanchuk, M.O. (2020). Teoretychni zasady tsyvilnoyi pravosub'yektnosti fizychnykh osib ta osoblyvosti yiyi zdiisnennya [Theoretical foundations of civil legal capacity of individuals and features of its exercise]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv. Retrieved from: <file:///C:/Users/PC/Downloads/autoreferat-aref.doc.pdf> [in Ukrainian].
15. Civil Law Rules on Robotics. European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL)). (2018/C 252/25). Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52017IP0051> [in English].
16. Marchenko, N. (2019). Pravovy rezhyhm shtuchnoho intelektu v tsyvilnomu pravi [Legal regime of artificial intelligence in civil law]. *Aktualni problemy pravoznavstva – Current Issues of Jurisprudence*, 4, Pp. 91–98. Retrieved from: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38382/1/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf> [in Ukrainian].
17. Katkova, T.G. (2017). Pravosub'yektnist robotiv: Vyhodka chy realnist? [Legal personality of robots: Fiction or reality?]. *State and Law*. Vol. 3, part 2. Pp. 8–9. Retrieved from: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/3_2017/part_2/4.pdf [in Ukrainian].